

דְּרָשׁוֹת

פרשת במדבר, תשע"ח, מספר 1269

על בדי הארון רענן אייכלר

אך הם יכולים להחליק אנה ואנה בתוך הטבעות. משמעות "וְשָׂמוּ בְּדָיו" היא שיש למקם את הבדים כך שיבלטו באופן שווה בשני הצדדים, ואז להדק אותם במצב זה.³ הסברים דומים הציגו ר' אליקים בר משולם⁴ ורמב"ן.⁵ אך קשה להבין מדבריהם למה בדיוק כוונתם.⁶

2. ר' אברהם בן הרמב"ם הציג, שבשעת החנייה פורק כל אחד מבדי הארון מטבעת אחת, ונשאר אחוז בטבעת השנייה, ובשעת המסע הכניסו אותו שוב לשתייה.⁷

3. לפי ר' חזקיה בר מנוח, בעל ה"חזקוני", משמעות ההוראה "וְשָׂמוּ בְּדָיו" היא, שיש להכניס את הטבעות לחריצים בבדים כדי שהארון לא יחליק לאורכם בעלייה או בירידה.⁸

4. ר' מיוחס בן אליהו הציג, שמשמעות ההוראה היא שיש לחשוף את בדי הארון, לאחר שכוסו, בהתאם לבמ' ד:ה-ו, כדי שנושאי הארון יוכלו לתפוס אותם.⁹

5. לפי הצעה נוספת, המיוחסת לר' יעקב מאורליינש, משמעות המילה "וְשָׂמוּ" (במ' ד:ו) היא, שיש לשים את הבדים על כתפי נושאי הארון.¹⁰

6. על פי הסבר אלמוני שמזכיר ראב"ע, לארון יש שתי מערכות של ארבע טבעות, שמונה בסך הכול, ומשמעות ההוראה במדבר היא שיש להעביר את הבדים ממערכת אחת לשנייה. כך, מלבד רגע ההעברה, הבדים נמצאים תמיד

בפרשתנו מתואר הנוהל לניוד המשכן וכליו. בני קהת נושאים את כלי הקודש, אך אהרון ובניו מצווים לכסות את הכלים לפני שבני קהת מתקרבים. ההליך לכיסוי ארון העדות מתואר כך:

וּבֹא אֶהָרֶן וּבָנָיו בְּנֹסֶעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֹכֶת הַמִּסָּךְ וְכִסּוּ בָּהּ אֶת אֶרֶן הָעֵדוּת. וְנָתְנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגַד פָּלִיל תְּכֵלֶת מִלְּמַעְלָה וְשָׂמוּ בְּדָיו (במ' ד:ה-ו).

בדי הארון הם מוטות שבאמצעותם הארון נישא.¹ הבדים שלובים בטבעות זהב הממוקמות על ארבע פעמותיו של הארון, כלומר רגליו (שמ' כה:יב-יד; לז:ג-ה). מהמילים האחרונות כאן, "וְשָׂמוּ בְּדָיו", עולה שבאופן רגיל, לפני ההתכוננות למסע, בדי הארון אינם מחוברים אליו. בזה יש סתירה לכאורה להוראה אחרת, הבאה בספר שמות: "בְּטַבְּעַת הָאֶרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ" (שמ' כה:טו).

ההוראה בספר שמות עולה בקנה אחד עם מסורת אחרת, שלפיה נשארו בדי הארון עליו גם לאחר שהונח בבית ה' בירושלים: "וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיָּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבָּדִים מִן הַקֶּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדָּבָר וְלֹא יָרְאוּ חֲחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (מל"א ח:ח; דבה"ב ה:ט). אך אם בדי הארון היו עליו תמיד, כיצד אפשר "לשים" אותם כמצווה בפרשתנו?

סתירה זו הטרידה רבות את הראשונים, שהציעו מגוון רחב של פתרונות.²

1. רש"י הסביר שלארון יש שני בדים ארוכים שכל אחד מהם שלוב בשתי טבעות ובולט בשני צדי הארון. היות ו"ראשיהן גסין" (=עבים), הבדים אינם יכולים לצאת מהטבעות,

* ד"ר רענן אייכלר הוא מרצה בכיר במחלקה לתנ"ך באוניברסיטת בר-אילן. ספרו, "הארון והכרובים", אמור להתפרסם בשנה הבאה (באנגלית) בסדרת Forschungen zum alten Testament של הוצאת Mohr Siebeck.

¹ על בדי הארון, בפירוט רב יותר, ראו מאמרי: R. Eichler, "The Poles of the Ark: On the Ins and Outs of a Textual Contradiction", *Journal of Biblical Literature* 135/4 (2016): 733-741.

² נראה שהסתירה אינה זוכה להתייחסות ישירה בתלמוד, אם כי הסוגיה על בדי הארון בבבלי יומא (עב ע"א), המעלה נושאים קשורים, השפיעה על דיוני הראשונים בענייננו.

³ בהערה של תלמידו ר' שמעיה לפירושו לבמ' ד:ו, שהשתמרה בכ"י לייפציג 1. ההערה הודפסה במהדורת מקראות גדולות: הכתר לבמדבר, וצוטטה גם באתר alhatorah.org. הסבר זה מושפע כנראה מהמילים "וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים" שבמל"א ח:ח ובדבה"ב ה:ט.

⁴ בפירושו לבבלי יומא עב ע"א.

⁵ בפירושו לבמ' ד:ו.

⁶ לפיתוחים שונים של הצעת רש"י, ראו: ר' יצחק בן יהודה הלוי בשם "מהר"ר משה" אצל: י' גליס, ספר תוספות השלם: אוצר פירושי בעלי התוספות, ירושלים תשנ"ג, עמ' מא, פיסקה ה (וכן פיסקה ג); בעל תוספות אלמוני שם, עמ' מג-מד, פיסקה י; ר' מאיר מרוטנברג ("סתם תוספות") על בבלי יומא עב ע"א, ד"ה "כתיב"; ר' מנחם המאירי על בבלי יומא עב ע"א.

⁷ פירושו לשמ' כה:טו.

⁸ פירושו לשמ' כה:טו; במ' ד:ו.

⁹ פירושו על במ' ד:ו.

¹⁰ בתוספות על בבלי יומא, שם.

לחצר המשכן, כאשר המילה "וַיִּקָּם" בפס' ל"ג מקבילה לו. בפס' י"ח פועל זה מתייחס לקרשים, ובפס' כ"א הוא מתייחס לפרוכת. מנתונים אלה עולה, שמשמעות המילים "וַיִּשְׁמוּ בְּדִירוֹ" אינה "והכניסו את בדיו", אלא "וערכו את בדיו", כפי שאכן פירשו רש"י ואחרים.

אבל מהו טיבה המדויק של עריכה זו? נחזור לתיבה מקבר תות-ענח-אמון. מוטות הנשיאה של תיבה זו מחוברים אליה באופן מעניין: הם ניתנים למשיכה פנימה וחוצה, במילים אחרות, כשהתיבה נמצאת במצב מנוחה, ניתן להחליק את המוטות פנימה לתוך החלל שבין הדופן התחתון שלה לתחתית רגליה, כשהם עדיין אחוזים בטבעותיה, כדי שלא יפריעו לעוברים ושבים. וכשמכניסים את התיבה לנשיאה, ניתן למשוך את המוטות כלפי חוץ, כשהם עדיין אחוזים בטבעות, כדי שנושאי התיבה יוכלו לתפוס אותם.

אם כך נהגו לבנות תיבות מסוג זה, הרי שאין סתירה בין שמות כה:טו לבמדבר ד:ו: בהתאם לציווי של הפסוק הראשון, בדי הארון אכן נמצאים תמיד בטבעות הארון, ולעולם אינם סרים ממנו. משמעות ההוראה "וַיִּשְׁמוּ בְּדִירוֹ" בפסוק השני היא שיש למשוך את הבדים כלפי חוץ, כשהם עדיין אחוזים בטבעות, כדי לאפשר את נשיאת הארון. אפשרות זו בכוחה להסביר גם מדוע הדרישה שבדי הארון יישארו עליו אינה קיימת בקשר לשולחן ולמזבחות; היא אפשרית רק בתיבות, כי הן בנויות באופן כזה שאפשר להצניע את מוטות הנשיאה שלהן כשהם עדיין מחוברים, שכן רגליהן יוצרות חלל נמוך וצר בין הדופן התחתון שלהן לקרקע. ולכן, רק במקרה של הארון תתאים דרישה שכזו ליעד הכללי של משכן אסתטי. נראה שאת בדי השולחן והמזבחות צריך היה לפרק ולאחסן במקום אחר. מחקר קצר זה הוא ניסיון להראות כיצד היכרות עם התרבות החומרית של המזרח הקדום עשויה לסייע בפתרון קשיים פרשניים בתנ"ך.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
f הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' יוסף עופר
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

בטבעות, בהתאם לכתוב בשמ' כה:טו.¹¹

7. ר' יוסף קרא הציע שהבדים אכן מוסרים מהארון בשעת חנייה, וכוונת ההוראה "לא יָסְרוּ מִמֶּנּוּ" היא, שיש לקבוע את הבדים כך שלא יזווחו בטעות בשעת משא.¹²

8. ר' יוסף בכור שור תירץ שבדי הארון לעולם אינם סרים ממנו, וההוראה "וַיִּשְׁמוּ בְּדִירוֹ" הייתה חד-פעמית.¹³

9. ראב"ע הציע שבדי הארון אינם סרים ממנו באופן כללי, וששעת פירוק המשכן יוצאת מכלל זה.¹⁴

10. ר' ישעיה די טראני הרחיק לכת בהצעה, שלארון יש לא רק שתי מערכות טבעות אלא גם שני זוגות בדים. זוג אחד אינו סר מהארון, לקיים את הכתוב בשמ' כה:טו, הזוג השני מוסר בשעת חנייה, לקיים את הכתוב בבמ' ד:ו.¹⁵

להלן אעז להציע פתרון חדש, בהסתמך על נתונים מהמזרח הקדום. ראשית יש לברר עניין בסיסי יותר: כמה בדים יש לארון? התורה אינה מציינת זאת בשום מקום, אך ניכר שהראשונים, וכן רוב לומדי התורה בימינו, סבורים שלארון יש שני בדים ארוכים שכל אחד מהם בולט בשני צדדים. אולם, מהתורה עצמה מתקבל הרושם שלארון יש ארבעה בדים. שכן למזבח הזהב, שיש לו רק שתי טבעות, יש "בדים" ברבים (שמ' ל:ד-ה; לז:כז-כח). כל טבעת מחזיקה בעצמה בד. אם כן, לארון, שיש לו ארבע טבעות, צריכים להיות ארבעה בדים. מסקנה זו מקבלת חיזוק מהתיבה היחידה ששרדה מהמזרח הקדום, שהיא בעלת טבעות המחזיקות מוטות נשיאה: זוהי תיבת עץ אדמדמה מקבר תות-ענח-אמון, מלך מצרים מהמאה ה-17 לפנה"ס. לתיבה זו ארבעה בדים קצרים שכל אחד מהם בולט בצד אחד: בד אחד בכל פינה.¹⁶

ניתוח דקדוקי-סמנטי של ההוראה "וַיִּשְׁמוּ בְּדִירוֹ" מלמד, שבכל פעם אחרת שהפועל "לשים" מופיע בפרקי המשכן ללא נושא עקיף, אין פירושו "להכניס", אלא הוא נושא את המשמעות הרחבה יותר של "לערוך". היקרויות אלה נמצאות כולן בשמ' מ'. בפס' ח' הפועל מתייחס

¹¹ פירושו לבמ' ד:ו.

¹² ח' מאק, "קטעים חדשים מפירוש ר"י קרא לתורה מתוך כ"י 118.1 שבאוסף השני של פירקוביץ שבספריית סנקט-פטרבורג (לנינגרד)", תרביץ סג (תשנ"ד), עמ' 533-553.

¹³ פירושו לשמ' כה:טו.

¹⁴ הפירוש הקצר לשמ' כה:טו; פירושו לבמ' ד:ו.

¹⁵ פירושו לשמ' כה:טו, אצל: גליס, תוספות, עמ' מג, פסקה ז.

¹⁶ לצילומים, רישומים ותיאורים מילוליים של חפץ זה, ראו:

<http://www.griffith.ox.ac.uk/gri/carter/032.ht>

¹⁷ [ml](http://www.griffith.ox.ac.uk/gri/carter/032.ht). בנוסף שרדו מספר תמונות של תיבות מעין זו, כולן קדומות ממנה בהרבה, גם הן ממצרים. תמונות אלה נראות דומות לתיבה הנדונה בכל היבט רלוונטי, והן מאשרות את הנאמר כאן.